

П22

3318р

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П.ДРАГОМАНОВА

ГАСНЮК ВЕРОНІКА ВАСИЛІВНА

УДК 373.3.016:78 (043.3)

**МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНСЬКИХ І УГОРСЬКИХ
МИСТЕЦЬКИХ ТРАДИЦІЙ У МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

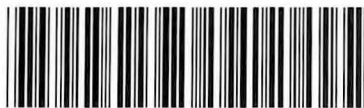
13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

НБ НПУ

100132639

КИЇВ – 2011

8126
НБ НПУ ім. М.П. Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
ЗАВАДСЬКА Тетяна Миколаївна,
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова, Інститут мистецтв,
професор кафедри фортепіанного
виконавства і художньої культури.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
РОСТОВСЬКИЙ Олександр Якович,
Ніжинський державний університет імені
Миколи Гоголя, завідувач кафедри музичної
педагогіки та хореографії факультету
культури і мистецтв;

кандидат педагогічних наук, доцент
ТАЙНЕЛЬ Ельвіра Золтанівна,
Львівський національний університет імені
Івана Франка, завідувач кафедри музичного
мистецтва факультету культури і мистецтв.

Захист відбудеться „20” жовтня 2011р. о 16³⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова за адресою 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий „___” вересня 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.В. Козир

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. З отриманням державного суверенітету в сучасній Україні особливо важливого значення набувають проблеми розвитку освіти та збереження культури національних меншин. У числі перших правових актів нашої держави був прийнятий Закон України «Про національні меншини в Україні», згідно якого держава взяла на себе виконання зобов'язання щодо гарантування національним меншинам права на вільний розвиток. Це свідчить про наявність належного правового поля реалізації прав національних спільнот через призму системи освіти, культурної та мовної політики.

Важливу роль у цьому аспекті відіграє музично-естетичне виховання учнів загальноосвітніх шкіл, зміст якого має відповідати особливостям культурного простору його функціонування, чим забезпечуватиметься культурна спадкоємність поколінь та нерозривність зв'язку між змістом виховання і простором буття. Учні початкової школи з угорською мовою навчання перебувають у складній системі суспільно-культурних відносин. Більшість учнів шкіл означеного типу за національністю є угорцями, основним полем культурної самоідентифікації яких є традиції угорського народу та, водночас, вони є громадянами України, тому їх музично-естетичне виховання повинно відбуватися за умови рівноправного засвоєння двох музичних культур — української та угорської.

Проблеми музично-естетичного виховання широко вивчені у педагогічній науці, але недостатньо досліджень з проблем змісту означеного процесу, який відбувається в полікультурному середовищі. Ідеї полікультурності в змісті національної освіти досліджували В.Бойченко, Л.Лощенкова, Г.Розлуцька, А.Солодка. Вивченню проблем музично-естетичного виховання з використанням мистецьких традицій у школах України з угорською мовою навчання до останнього часу не приділялось належної уваги. Відомі тільки деякі праці П.Лизанця, О.Мальця, І.Орос з питань загальнокультурного розвитку та освіти угорців України. Історичні аспекти культурного розвитку угорського населення Закарпаття вивчалися Т.Легоцьким, П.Кіралем, Т.Домотор та іншими, з проблем музичного виховання у загальноосвітніх школах з угорською мовою навчання відомі тільки дослідницькі роботи І.Арпи.

Актуальність розробки означеної проблеми визначається наявністю суперечностей між: потребою загальноосвітніх шкіл в оптимізації музично-естетичного виховання учнів з урахуванням особливостей полікультурного регіону й відсутністю науково обґрунтованих його моделей; потужним педагогічним потенціалом українських та угорських мистецьких традицій та неефективним його використанням у навчально-виховному процесі початкової школи. Подолання цих суперечностей вимагає розробки та впровадження у навчальний процес загальноосвітніх шкіл методики реалізації взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні молодших школярів.

Таким чином, практична доцільність та недостатня науково-теоретична розробленість порушеної проблеми зумовили вибір теми дисертації «*Методичне забезпечення взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні молодших школярів*».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Інституту мистецтв НПУ імені М.П.Драгоманова й складає частину наукової проблеми «Музична освіта, виховання та творчий розвиток учнів загальноосвітніх навчальних закладів: теорія, історія, методика» (протокол № 4 від 20 грудня 2006 року), а також відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри співу, диригування та методики музичного виховання педагогічного факультету Мукачівського державного університету й складає частину комплексного дослідження з теми «Педагогічні інновації в теорії та практиці загального музичного виховання» (протокол № 4 від 14 грудня 2006 року).

Тему дисертаційного дослідження затверджено рішенням Вченої ради НПУ імені М.П.Драгоманова (протокол № 5 від 22 грудня 2006 року) та узгоджено на засіданні бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 24 квітня 2007 року).

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити принципи, педагогічні умови та методику забезпечення взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні молодших школярів.

Об'єкт дослідження – процес музично-естетичного виховання молодших школярів у полікультурному середовищі.

Предмет дослідження – принципи, педагогічні умови та методика забезпечення взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні учнів початкових класів.

Об'єкт, предмет і мета дослідження зумовили необхідність розв'язання таких завдань:

1. Розкрити сутність та структуру музично-естетичного виховання молодших школярів в умовах полікультурного середовища.
2. Уточнити зміст понять «мистецькі традиції» та «взаємодія мистецьких традицій», виявити особливості українських і угорських мистецьких традицій.
3. Розробити критерії, показники та встановити рівні музично-естетичної вихованості учнів початкових класів.
4. Визначити принципи та педагогічні умови забезпечення взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні молодших школярів.

5. Розробити та експериментально перевірити ефективність методики реалізації взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні молодших школярів.

6. Обґрунтувати основні положення та створити експериментальну програму з музики для учнів початкових класів шкіл з угорською мовою навчання на основі взаємодії українських і угорських мистецьких традицій.

Методологічну основу дослідження складають філософські положення щодо взаємодії та цілісності явищ і процесів оточуючого середовища; гуманістична концепція особистісно зорієнтованого підходу до навчання й виховання; дослідження взаємозв'язку етнонаціональної культури та національної самосвідомості особистості.

Теоретичною основою дослідження є наукові ідеї щодо національного виховання в контексті соціокультурного розвитку особистості (І.Бех, І.Зяюн, О.Сухомлинська); теорія виховання в полікультурному середовищі (А.Джуринський, Г.Дмитрієв, І.Лощенова, А.Солодка); наукові підходи щодо розуміння сутності поняття «традиція» (Л.Бекірова, Л.Гафіятуліна, К.Чистов); наукові положення про закономірності розвитку дітей молодшого шкільного віку (Н.Бібік, Л.Божович, О.Савченко); теорія естетичного виховання особистості засобами музичного мистецтва (Є.Назайкінський, Г.Падалка, О.Рудницька), теорія та методика вітчизняного музично-естетичного виховання (А.Авдієвський, І.Арпа, А.Болгарський, Т.Завадська, О.Лобова, Л.Масол, О.Ростовський, Е.Тайнель); теорія та методика музично-естетичного виховання в Угорщині (Й.Гедьї, А.Горват, К.Ошваї, Г.Сабо); науковий доробок в галузі фольклористики, мистецтвознавства (Б.Барток, М.Брашайко, Т.Домотор, З.Кодай, А.Коприва, Ж.Татрай); сучасні наукові розробки щодо організації творчої роботи школярів на засадах інтеграції мистецтв (М.Арановський, М.Бахтін, М.Бонфельд, Б.Неменський, О.Щолокова, Е.Юсов).

Для вирішення поставлених завдань наукового дослідження та досягнення його мети застосовувався комплекс загальнонаукових і спеціальних **методів: теоретичні** (аналітичний, системно-структурний) для вивчення теоретичних аспектів проблеми, визначення понятійно-категоріального апарату, узагальнення теоретичних та експериментальних даних, їх зіставлення, класифікації, інтерпретації, конкретизації, синтезу, порівняння; *емпіричні* (цілеспрямоване педагогічне спостереження, анкетування, тестування, інтерв'ювання, педагогічний експеримент) для встановлення рівнів музично-естетичної вихованості молодших школярів та для перевірки ефективності розробленої методики; *статистичні* (кількісна обробка результатів дослідження, відображення їх у табличних і графічних формах) для фіксації результатів вимірювань та перевірки ефективності розробленої методики музично-естетичного виховання учнів 1-4 класів загальноосвітніх шкіл з угорською мовою навчання.

Організація дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилась відповідно до поставлених завдань і включала три етапи.

На першому етапі – *пошуковому* (2004-2006 рр.) – визначено методологічні та теоретичні основи дослідження, його об'єкт, предмет, мету і завдання, проаналізовано стан розробленості обраної проблеми в теоретичному та прикладному аспектах. Розроблено експериментальну програму та поурочне планування з музики для учнів 1-4 класів шкіл з угорською мовою навчання.

На другому етапі – *дослідно-експериментальному* (2006-2010 рр.) – визначено принципи забезпечення взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні молодших школярів і педагогічні умови його оптимізації, розроблено методику дослідно-експериментальної роботи, визначено критерії й встановлено рівні музично-естетичної вихованості учнів початкових класів шкіл з угорською мовою навчання, перевірено ефективність розробленої експериментальної методики.

На третьому етапі – *узагальнюючому* (2010-2011 рр.) – систематизовано результати дослідно-експериментальної роботи, сформульовано висновки наукової роботи, оформлено текст дисертації.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає у тому, що:

- *вперше* визначено принципи та педагогічні умови методичного забезпечення взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні учнів початкових класів; розроблено методiku реалізації взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні молодших школярів; розкрито педагогічний потенціал взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні учнів початкових класів;

- *уточнено* зміст понять «мистецькі традиції» та «взаємодія мистецьких традицій»;

- *конкретизовано* сутність і структуру музично-естетичного виховання молодших школярів в умовах полікультурного середовища та систему критеріїв і показників музично-естетичної вихованості учнів початкових класів;

- *дістали подальшого розвитку* методичні засади реалізації інтегративного та культурно-історичного підходів до музичного навчання школярів.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що здійснено апробацію методики реалізації взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні молодших школярів та створено експериментальну програму з музики для учнів 1-4 класів шкіл з угорською мовою навчання.

Здобуті результати наукової роботи можуть бути покладені в основу створення навчальних посібників з музики для учнів початкових класів шкіл з угорською мовою навчання, методичних рекомендацій для вчителів означеного типу шкіл, розробки навчальних курсів для студентів середніх, вищих навчальних закладів і слухачів системи післядипломної педагогічної освіти Закарпаття.

Матеріали дослідження можуть слугувати підставою для оновлення змісту таких навчальних дисциплін, як „Методика музичного виховання”, «Народознавство», розробки рекомендацій для студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів щодо проведення педагогічної практики.

Результати дисертаційного дослідження *впроваджено* у навчально-виховний процес Мукачівської загальноосвітньої школи I-III ступеня № 3 ім. Ф.Ракоці II (довідка № 69 від 11.03.2011 р.), Ракошинської загальноосвітньої школи I-II ступеня Мукачівського району (довідка № 22 від 11.03.2011 р.), Берегівської загальноосвітньої школи I-III ступеня № 4 (довідка № 909 від 18.03.2011 р.), Великодобрянської загальноосвітньої школи I-III ступеня Ужгородського району (довідка № 75 від 15.03.2011 р.). Дослідженням було охоплено 384 учня початкових класів шкіл з угорською мовою навчання; 23 учителя початкових класів означених шкіл.

Вірогідність наукових положень та результатів дослідження забезпечується методологічною обґрунтованістю вихідних позицій дисертації; опорою на сучасні досягнення педагогіки та психології; кількісною та якісною обробкою даних; використанням взаємодоповнюючих методів наукового і експериментального пошуку, адекватних меті, предмету та завданням дослідження; об'єктивністю критеріїв та показників дослідження; позитивним результатам

апробації основних положень дисертації в практиці роботи загальноосвітніх шкіл з угорською мовою навчання.

Апробація результатів дослідження відбувалась безпосередньо в процесі педагогічної роботи дисертанта в Мукачівському державному університеті та гуманітарно-педагогічному коледжі під час проведення занять з методики музичного виховання, практичних занять з педагогічних технологій в галузі музичного виховання, консультацій з педагогічної практики для студентів груп з угорською мовою навчання, а також під час читання лекцій на курсах підвищення кваліфікації вчителів початкових класів шкіл з угорською мовою навчання, які проходили на базі Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти.

Основні положення, рекомендації та результати дослідження пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях: «Слов'янське музичне мистецтво в контексті європейської культури» (Вінниця, 2007), «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2007, 2009), «Професійно-мистецька школа у системі національної освіти України» (Малобілозерська, 2008), «Роль едукативного середовища в підготовці вчителя початкової школи» (Умань, 2010); *всеукраїнському науковому семінарі* «Педагогічні читання пам'яті О.П.Рудницької» (Київ, 2006, 2007); *обласних науково-практичних семінарах*: «Використання альтернативних методів навчання на уроках у початкових класах шкіл з угорською мовою навчання» (В.Добронь, 2010), «Інтеграція на уроках музичного мистецтва у початкових класах шкіл з мовами навчання національних меншин» (Мукачево, 2010); *науково-практичних конференціях МДУ*: «Інноваційні технології у вищій освіті: теоретичні та практичні аспекти» (Мукачево, 2009), «Роль науки у розвитку сучасної вищої освіти» (Мукачево, 2010).

Публікації. Зміст та результати дисертаційного дослідження відображені в 14 одноосібних публікаціях автора, з них 8 – у фахових виданнях з педагогіки, затверджених ВАК України.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (всього 323 найменування, з них 32 – іноземними мовами), 5 додатків. Загальний обсяг дисертації складає 282 сторінки, з них 193 сторінок основного тексту. Робота містить 19 таблиць, 6 рисунків, що разом з додатком становить 89 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, об'єкт, предмет та завдання, окреслено методологічні й теоретичні основи, охарактеризовано етапи та методи дослідно-експериментальної роботи, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації, наведено відомості про апробацію та впровадження отриманих результатів у педагогічну практику.

У першому розділі «*Теоретичні засади взаємодії українських та угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні молодших школярів*» на основі аналізу наукової літератури з проблеми дослідження розкрито сутність та

структуру музично-естетичного виховання молодших школярів в умовах полікультурного середовища, проаналізовано зміст навчально-програмної документації шкіл з угорською мовою навчання з дисципліни «Музика» у 1-4 класах, визначено зміст поняття «мистецькі традиції», виявлено спільні та відмінні ознаки українських та угорських мистецьких традицій.

Розглядання категорії «музично-естетичне виховання» в дисертації пов'язано з дослідженням логіки взаємодії понять «виховання», «естетичне виховання», «художньо-естетичне виховання», «музично-естетичне виховання». У філософській, соціологічній, педагогічній літературі *виховання* тлумачиться як процес формування й підготовки особистості до життя у суспільстві, в якому вона могла б діяти відповідно до своїх потреб, інтересів, ціннісних орієнтацій, характеру і змісту своєї життєвої позиції та вимог соціальних норм (А.Алексюк, М.Болдирев, Л.Виготський, І.Надольний). Процес *виховання в умовах полікультурного середовища* є триєдиною системою, що складається з накопичення знань про історію свого народу та інших етносів, виховання позитивних емоційно-чуттєвих уявлень про їх культурні надбання, формування толерантних світоглядних установок щодо моральних цінностей свого народу та інших народів (В.Бойченко, М.Красовицький, В.Присакар, Г.Розлуцька). *Естетичне виховання* – цілеспрямована система формування людини, здатної сприймати, оцінювати та усвідомлювати прекрасне у житті, природі й мистецтві, покликаної жити і перетворювати світ за „законами краси” (М.Овсянніков). *Художнє виховання* є однією з форм естетичного виховання і є процесом формування світосприйняття особистості засобами мистецтва. *Музичне виховання* є галуззю художнього виховання, метою якого є розвиток сенсорної та емоційно-почуттєвої сфер, образно-асоціативного мислення, музичних здібностей людини для сприйняття, оцінювання та творення музики «за законами краси» (О.Дем'янчук, О.Михайличенко, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, О.Сапожнік).

Отже, в результаті аналізу науково-методичної літератури щодо сутності окреслених понять, був зроблений висновок, що *музично-естетичне виховання в полікультурному середовищі* є цілеспрямованим педагогічним впливом на учнів з метою залучення до рідної й вітчизняної музичних культур та перетворення їх на суб'єкт музичної діяльності за „законами краси”.

Основними завданнями означеного процесу є засвоєння музично-теоретичних та музично-естетичних знань; оволодіння комунікативними засобами міжкультурної взаємодії – розмовною та музичною мовами; формування гуманних взаємних стосунків як основи зв'язку школяра з різними сторонами музичних об'єктів. *Особливостями* музично-естетичного виховання в полікультурному середовищі є: інтеркультурна спрямованість змісту навчання; рівноправність засвоєння двох культур – загальної й музичної культури держави, громадянами якої вони є, та рідного етносу; органічність взаємодоповнення специфічних положень методики навчання музики різних народів.

Структура музично-естетичного виховання молодших школярів у полікультурному середовищі включає такі компоненти: мотиваційно-пізнавальний (інтерес до музичного мистецтва, музично-естетичні знання, музично-теоретичні знання, музичний фонд), емоційно-оцінний (емоційний відгук на музику, здатність

до диференціації музичної мови, оцінне ставлення до засобів музичної виразності, характер асоціацій), творчо-діяльнісний (музичні здібності, виконавські уміння, творчі прояви в різних видах музичної діяльності) та регулятивно-комунікативний (національна самоідентифікація в музичному просторі, активність включення до оточуючого музичного середовища, поліхудожньої тезаурус, органічна єдність громадянського та музичного виховання).

Аналіз історичних передумов розвитку музично-естетичного виховання учнів початкових класів угорських шкіл Закарпаття, діючих навчальних програм з «Музики» у школах означеного типу дозволив: а) *констатувати*, що виховання школярів на основі національних традицій, ідея якого з'явилась у XIX столітті, до теперішнього часу має однобічний характер, оскільки зміст програм та навчальних посібників розкриває особливості або українського, або угорського музичного мистецтва; б) *з'ясувати* освітні позиції, яких слід дотримуватись при укладанні програми для шкіл з угорською мовою навчання.

Одним з ефективних засобів забезпечення культуровідповідності освіти і виховання в умовах полікультурного середовища є використання мистецьких традицій. На основі наукового аналізу сутності категорії «традиції» з позиції різних галузей знань було визначено, що *«мистецькі традиції» – це елементи художньої спадщини та досвіду, що передаються від покоління до покоління, зберігають значення художнього зразка у фольклорі певного суспільства чи соціальної групи та можуть трансформуватися у професійне мистецтво*. Відповідно до форм сприйняття різних видів художньої творчості структурно-естетичну єдність мистецьких традицій створюють *аудіальні* (народна поетична та музична творчість), *візуальні* (народна художня творчість) та *аудіовізуальні* (народна хореографія та театр) складові. Вирізняються вони специфічністю виміру характеру художнього змісту (художній час, художній простір, художній простір-час) та засобів його втілення, а спільною їх ознакою є відображення внутрішніх переживань особистості.

Довготривале співжиття українців з угорцями в Карпатському регіоні – понад 1000 років – проявилось в спорідненості, подібності або навіть ідентичності їх мистецьких традицій. Опрацювання наукового доробку в галузі фольклористики, мистецтвознавства, педагогіки (О.Аліксійчук, М.Брацайко, А.Коприва, І.Таран, Б.Барток, Т.Домотор, Д.Керені, З.Кодай, Є.Луданські-Сабо, Ж.Татраї) дозволило виявити спільні та відмінні ознаки мистецьких традицій українського та угорського народів:

- спільні риси простежуються у побутуванні найбільш поширених музичних жанрів (історичні, обрядові, дитячі) й тематиці їх змісту (любовна лірика, патріотичні, жартівливі); структурі та формі мелодійної архітекtonіки; у змісті переказів, легенд, казок. Спільними є також основні види народної художньої творчості, тематика професійного образотворчого мистецтва;

- відмінні ознаки спостерігаються у мелодичній, ладовій та метроритмічній побудові творів, у складі інструментальних ансамблів, в кольоровій гамі оздоблень і вишивок, символах багатьох свят. Особливо яскраво відмінності проявляються у формі та ритмах українських і угорських танців.

У другому розділі «Методика реалізації взаємодії українських та угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні молодших школярів»

уточнено зміст поняття «взаємодія мистецьких традицій», розкрито її педагогічний потенціал та визначено принципи забезпечення взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні молодших школярів й педагогічні умови його оптимізації. Розроблено основні положення експериментальної програми з «Музики» для 1-4 класів шкіл з угорською мовою навчання.

Співвіднесення філософського розуміння категорії «взаємодія» як особливого типу відношення між об'єктами, при якому кожний з них впливає на інші, приводячи до їх зміни, і, водночас, зазнає впливу з боку кожного з цих об'єктів, що, в свою чергу, зумовлює зміну його стану, а також визначення мистецьких традицій як елементів художньої спадщини (досвіду), що передаються від покоління до покоління, дало змогу встановити, що *взаємодія мистецьких традицій у процесі музично-естетичного виховання молодших школярів у полікультурному просторі є бінарний, динамічний процес зумовленості та зв'язку елементів художньої спадщини та досвіду художньої діяльності різних народів, внаслідок чого виникає новий рівень естетичного змісту та організації музичного виховання.*

У дослідженні розкрито педагогічний потенціал взаємодії мистецьких традицій, завдяки реалізації якого розширюється музичний фонд молодших школярів, активізується інтерес до національної та інонаціональної музики; поглиблюється знання засобів музичної виразності; розвивається здатність до опіки їх ролі у створенні певного художнього образу; усвідомлюються спільні та відмінні ознаки мистецьких традицій обох народів; формується самоідентифікація в полікультурному середовищі, що, в свою чергу, зумовлює мобільність художньо-асоціативного мислення завдяки збагаченню особистісного полікультурного тезаурусу.

Визначено *принципи* забезпечення взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні молодших школярів, а саме: інтеркультурної спрямованості навчально-виховного процесу; опори на жигтєвий та художній досвід учнів; єдності громадянського та музичного виховання; застосування художньої інтеграції. Ефективність означеного процесу забезпечується дотриманням відповідних *педагогічних умов*: активізації національної та громадянської саморефлексії в процесі ознайомлення з мистецькими традиціями; оптимального співвідношення художніх творів українських і угорських авторів у навчальному процесі; застосування різних видів мистецтв на уроках музики; зосередження уваги на трансформації давніх мистецьких традицій у сучасному художньому матеріалі.

Означені принципи забезпечення взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні покладені в основу *експериментальної програми з музики для учнів 1-4 класів загальноосвітніх шкіл з угорською мовою навчання*, яка має дворівневу ієрархічну структуру. Перший (узгоджено-інформативний) рівень виявляє себе у назвах тем кожного навчального року, що відіграють роль основи розвитку змісту; другий (тематично-поглиблювальний) рівень організації структури програми реалізується з опорою на «спіральний» принцип, який дозволяє згрупувати внутрішній зміст навчального матеріалу за тематичними блоками та допускає повторне вивчення окремих тем у

кожному наступному році навчання з розширенням змісту й поглибленням рівня його викладу.

Закладена в означеній програмі ідея музично-естетичного виховання молодших школярів на основі взаємодії українських і угорських мистецьких традицій ґрунтується на таких положеннях: 1) мистецькі традиції як елементи спадщини народу акумулюються та зберігаються у фольклорі, що доніс до сьогодення художньо-естетичні уявлення минулих епох, які слід вивчати як цілісний духовний, матеріальний і практичний світ людини; 2) синкретична природа мистецьких традицій уможливило ознайомлення школярів з образною мовою різних видів мистецтва через асоціативність, метафоричність, умовність, а також задовольняє вікову потребу учнів у грі та русі; 3) забезпечення взаємодії українських та угорських мистецьких традицій є основою розвитку національної самосвідомості молодших школярів; 4) сприйняття мистецьких традицій в автентичному варіанті є передумовою сприймання професійних музичних творів обох народів, концентрації уваги на трансформації давніх мистецьких традицій у сучасному художньому матеріалі, активізації творчої уяви учнів.

У третьому розділі «Дослідно-експериментальна робота з методичного забезпечення взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні учнів початкових класів» – обґрунтовано систему критеріїв та показників музично-естетичної вихованості учнів початкових класів шкіл з угорською мовою навчання; наведено результати констатувального та формувального етапів дослідно-експериментальної роботи; розкрито методику реалізації взаємодії українських та угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні учнів початкових класів за експериментальною програмою.

На основі здійсненого науково-теоретичного аналізу сутності досліджуваного нами процесу, спіраючись на компонентну структуру музично-естетичного виховання молодших школярів у полікультурному середовищі, було виділено такі критерії його діагностики, як: міра зацікавленості учнів музичним мистецтвом; ступінь музично-теоретичної обізнаності; ступінь емоційно-оцінного ставлення до музичного мистецтва; міра оволодіння музичними вміннями; ступінь національно зорієнтованої художньої комунікації.

У ході констатувального експерименту, яким було охоплено 384 учня початкових класів шкіл з угорською мовою навчання, використовувались методи анкетування, інтерв'ювання та тестування, педагогічне спостереження, метод статистичної обробки експериментальних даних, які дали змогу скласти загальне уявлення про рівень музично-естетичної вихованості молодших школярів.

На основі розроблених критеріїв у результаті констатувального дослідження було визначено три рівні музично-естетичної вихованості молодших школярів.

Високий рівень (12,57%) демонстрували учні з яскраво вираженою спрямованістю на музичну діяльність. Такі школярі виявляли інтерес до музики; яскравість спеціальних музичних здібностей; оригінальність відтворення емоційно-образного змісту музичного твору; своєрідність вербальної та невербальної форм інтерпретації музичних творів. Учні, які належали до означеного рівня, володіли достатніми знаннями в галузі угорського та українського музичного мистецтва, активно включались до процесу художніх комунікацій, виявляючи при цьому

достатньо широкий обсяг поліхудожнього тезаурусу, обізнаність у народній та державній символіці обох народів.

Середній рівень (27,33%) притаманний учням з обмеженою вмотивованістю на музичну діяльність, вони недостатньо емоційно та не завжди точно відтворювали ритмічні малюнки та мелодії музичних творів. Такі школярі з бажанням сприймали як твори рідного народу, так і твори українського музичного мистецтва, але малий обсяг знань дозволяв їм інтерпретувати та виконувати музичні твори лише за допомогою вчителя; вони мали обмежений діапазон поліхудожнього тезаурусу й обізнаність у символіці лише рідного народу.

Низький рівень (60,11%) виявлено у школярів з індивідуальним ставленням до музичного мистецтва. Такі учні емоційно реагували тільки на значні зміни характеру засобів музичної виразності, були неспроможні у невербальній формі відтворити свої враження від твору. Спеціальні музичні здібності школярі проявляли слабо: часто допускали ритмічні та мелодичні помилки, не впізнавали на слух знайому пісню або поспівку. Обсяг їх знань у галузі українського та угорського музичного мистецтва був незадовільним, вони виявляли пасивність до оточуючого музичного середовища; поліхудожній тезаурус учнів виявився несформованим.

Такий стан музично-естетичної вихованості молодших школярів не може задовольнити потреб сучасної освіти в умовах полікультурного середовища, що й зумовило необхідність розробки та експериментальної апробації методики реалізації взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні учнів початкових класів. Сутність означеної методики полягала у забезпеченні духовного становлення особистості учнів на основі формування їх ціннісного ставлення до музичного мистецтва українського та угорського народів. Для проведення формувального експерименту, який здійснювався у чотири етапи, було відібрано 44 учні контрольних класів, в яких навчально-виховний процес здійснювався за традиційною методикою музично-естетичного виховання, та 42 учня експериментальних класів, в яких уроки музики проходили за експериментальною програмою.

Метою першого – *адаптивного* – етапу було усвідомлення школярами зв'язку між оточуючими явищами буття українського й угорського народів та виражальними засобами мистецтва. Основними завданнями цього етапу були: викликати інтерес до музичного мистецтва обох народів; активізувати здатність до диференціації елементів угорської й української музичної мови; розвинути музично-естетичні та сенсорні здібності школярів; закласти основи мистецького тезаурусу, сформувавши національне світобачення. У процесі музично-естетичного виховання використовувались такі методи: ігровий, порівняння одножанрових й однойменних українських і угорських музичних творів, метод інверсій, створення музичних колекцій. Оволодінню музично-естетичними знаннями сприяло опанування специфікою естетичної характеристики навколишнього середовища: вуличних звуків, звуків у будинку, звуків природи. Характеристика прослуханих моментів буття доповнювалось усвідомленням способів відображення їх у музичному мистецтві. Для доповнення вражень та збагачення уявлень використовувались твори образотворчого та хореографічного мистецтва.

У результаті формувальної роботи на адаптивному етапі школярі усвідомили, що звукова палітра довкілля оточує як угорський, так і український народи, що за допомогою музичного мистецтва можна передати почуття, настрої та переживання людей будь-якої національності, але для цього потрібно оволодіти його мовою.

Домінантою другого – *розвивального* – етапу було осмислення школярами зв'язку між оточуючими явищами буття українського й угорського народів та творами різних видів мистецтва завдяки ознайомленню з традиційними обрядових та календарних свят обох народів. Завдання цього етапу зорієнтувалися на: розвиток інтересу учнів до музики народних свят угорського та українського народів; збагачення уявлень про елементи образної мови музики та суміжних з нею видів мистецтва обох народів; активізацію інтересу до різних видів музично-естетичної діяльності; розширення поліхудожнього тезаурусу та формування національного світобачення школярів.

Елементарний аналіз-інтерпретація різних за змістом та характером музичних творів українського та угорського народів, застосування різноманітних методів: вибору визначень зі словничка, співставлення виражальних засобів різних видів мистецтва, аглютинації, творчих завдань, конструктивного діалогу, спонукання до співпереживання дозволило досягти позитивних результатів. Школярі отримали уявлення про музичний календар і відповідні звичаї та обряди українського та угорського народів, які було структуровано за порами року; осмислили можливості відображення краси довкілля засобами виразності музики та суміжних з нею мистецтв, усвідомили значення трьох основних музичних жанрів для відтворення «життєвих картинок» обох народів; активно включились у практичну діяльність – художню комунікацію.

Робота на третьому – *поглиблювальному* – етапі спрямовувалася на осягнення особливостей художньо-образного відображення внутрішнього світу людини завдяки ознайомленню з різновидами музичних інтонацій, з особливостями розвитку музики, з принципами музичної будови, з естетичними категоріями: ліричне, комічне, фантастичне, героїчне, епічне. Завдання означеного етапу були зорієнтовані на розвиток інтересу учнів до музичного мистецтва українського та угорського народів, осмислення способів втілення художніх образів (які різняться емоційним відтінком змісту, а не національністю їх авторів), розширення емоційно-оцінного досвіду школярів, поглиблення уявлень про основні музичні жанри, особливості музичних інтонацій української та угорської музики, збагачення комунікативного досвіду учнів, як музичного так і досвіду взаємних стосунків з іншими школярами.

Поглиблення та розширення емоційно-оцінного досвіду школярів відбувалось завдяки використанню різноманітних прийомів і методів, зокрема: жанрового та структурного аналізу-інтерпретації музичних творів угорських або українських авторів (за допомогою опорних схем), добору музично-ритмічних рухів до художніх творів, складання в'язанок пісень, методу зіставлення фокальних об'єктів. А за допомогою словесних, наочних методів навчання, методу конструктивного діалогу, спонукання до співпереживання школярі вчилися аргументувати власні естетичні оцінки та судження щодо сприйнятої музики, орієнтуватись в поліетнічному музичному просторі.

У результаті формувальної роботи на поглиблювальному етапі школярі дійшли висновку, що, знаючи основні музичні жанри, ритмічні й мелодичні елементи музичної мови, принципи музичної побудови, можна зрозуміти та виконати музику як угорського, так і українського композиторів, художній образ якої несе певний емоційний зміст: (героїчний, ліричний, жартівливий тощо).

Четвертий – *закріплювальний* – етап передбачав узагальнення знань учнів щодо основних засобів музичної виразності, видової та жанрової специфіки мистецтва, особливостей рідної музичної мови, про можливість використання інтонацій національних музичних мов (української та угорської) у творах професійних композиторів. Реалізації мети означеного етапу сприяло вирішення таких *завдань*: розвиток активності включення до оточуючого музичного середовища; поглиблення музично-слухових уявлень, усвідомлення особливостей інтерферентних зв'язків фольклору та професійного музичного мистецтва українського та угорського народів; удосконалення рівня володіння різними видами музично-естетичної діяльності, збагачення знань учнів про музичне мистецтво угорського та українського народів у рідному краї та в інших країнах світу.

Вирішення означених завдань сприяло використанню тих же методів, що й на попередніх етапах, тільки з більш ускладненими завданнями з різних видів музичної діяльності: метод аглютинації – для активізації образного мислення, здатності до асоціацій та аналогій (учням пропонувалось придумати назву до картини, порівнюючи зображене з характером образного змісту прослуханих музичних фрагментів); застосування словничка-пктограми емоцій та настроїв (угорською та українською мовами) – для характеристики художнього образу музичного твору; віднайдення музично-ритмічних рухів до пісень для розвитку виразності виконання та стимулювання міжсенсорних образних асоціацій; метод зіставлення фокальних об'єктів – для розвитку музично-слухових уявлень й активізації емоційного відгуку на музику (охарактеризувати образ Подоляночки, яка перебуває в країні угорської Пісні).

Означені методи забезпечення взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у навчально-виховному процесі дозволили досягти певних результатів: школярі отримали уявлення про історичний розвиток, національні та регіональні особливості музичного мистецтва, усвідомили взаємозв'язок народної та професійної творчості обох народів; поглибили знання про універсальність музичної мови, про музичні інструменти угорського та українського народів, композиторів обох країн; оволоділи основами аналізу та інтерпретації образного змісту музичних творів, уміннями елементарної імпровізації та інсценізації українських і угорських пісень; розширили музично-слухові уявлення, що виявлялося у відчутті та відповідному реагуванні на засоби музичної виразності та усвідомленні їх ролі у створенні художнього образу.

Для перевірки результатів формувальної роботи був проведений контрольний зріз, якісний і кількісний аналіз результатів якого у порівнянні з діагностувальним зрізом дозволив констатувати суттєві позитивні зміни рівнів музично-естетичної вихованості молодших школярів за всіма показниками. Зіставлення даних, отриманих до і після формувальної роботи в експериментальних та контрольних класах, свідчить про збільшення кількості учнів експериментальних класів з

високим рівнем музично-естетичної вихованості – з 10,95 % до 71,42 %; зменшення кількості учнів з середнім рівнем означеної якості з 44,29% до 28,57% та відсутність учнів з низьким рівнем музично-естетичної вихованості. У контрольних класах кількість учнів з низьким рівнем зменшилась – з 52,16 % до 22,16%, а показники високого та середнього рівнів музично-естетичної вихованості збільшились у незначній мірі (з 11,5 % до 23,75 % та з – з 37,33 % до 54,08 %).

Динаміку змін музично-естетичної вихованості учнів експериментальних та контрольних класів яскраво відображає рисунок 1:

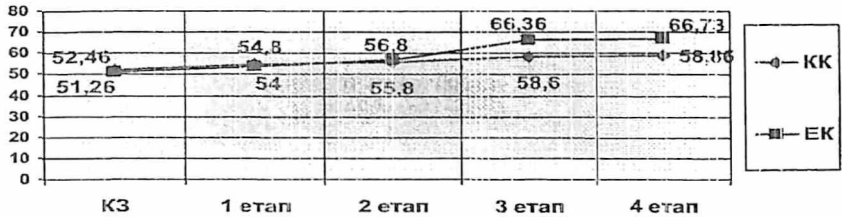

Рисунок 1. Динаміка змін музично-естетичної вихованості молодших школярів контрольних та експериментальних класів

Для того, щоб довести ефективність експериментальної методики реалізації взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні у порівнянні з традиційною, визначались співвідношення рівнів музично-естетичної вихованості молодших школярів на початку та у кінці експерименту: коефіцієнт музично-естетичної вихованості учнів контрольних класів становив 1,11, тоді як в експериментальних класах він склав 1,29.

Отже, результати наведених математичних обчислень доводять ефективність розробленої методики. Тобто реалізація взаємодії українських та угорських мистецьких традицій дозволила в ході експерименту підвищити успішність музично-естетичного виховання учнів початкових класів шкіл з угорською мовою навчання на коефіцієнт 1,17, що складає вагомий приріст і свідчить про ефективність навчання за впровадженою методикою.

ВИСНОВКИ

Отримані результати дисертаційного дослідження дали підставу для таких висновків:

1. На основі аналізу наукової літератури та сучасної освітньої практики доведено актуальність та виявлено недостатню теоретичну обґрунтованість проблеми методичного забезпечення взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні молодших школярів. Теорія сучасної освіти характеризується відсутністю науково обґрунтованих моделей музично-естетичного виховання в умовах полікультурного середовища, а практика недостатньо враховує потужність педагогічного потенціалу взаємодії мистецьких традицій різних етносів.

2. Конкретизовано сутність музично-естетичного виховання в умовах полікультурного середовища як цілеспрямованого педагогічного впливу на учнів з метою залучення до рідної й вітчизняної музичних культур та перетворення їх на суб'єкт музичної діяльності за «законами краси». У структурі означеного процесу виокремлено мотиваційно-пізнавальний, емоційно-оцінний, творчо-діяльничий та регулятивно-комунікативний компоненти, які перебувають у тісному взаємозв'язку. На основі узагальнення результатів теоретичного аналізу історичної, музикознавчої та психолого-педагогічної літератури встановлено, що мистецькі традиції – елементи художньої спадщини (досвіду), що передаються від покоління до покоління, зберігають значення художнього зразка у фольклорі певного суспільства чи соціальної групи та можуть трансформуватися у професійне мистецтво. Виявлено спільні та специфічні ознаки мистецьких традицій українського та угорського народів.

3. Взаємодія мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні молодших школярів в умовах полікультурного середовища представлена у дослідженні як бінарний, динамічний процес зумовленості та зв'язку елементів художньої спадщини та досвіду художньої діяльності різних народів, внаслідок чого виникає новий рівень естетичного змісту та організації музичного виховання. Завдяки реалізації педагогічного потенціалу взаємодії мистецьких традицій розширюється музичний фонд молодших школярів, активізується інтерес до національної та до інонаціональної музики; поглиблюється знання засобів музичної виразності; розвивається здатність до оцінки їх ролі у створенні певного художнього образу; усвідомлюються спільні та відмінні ознаки мистецьких традицій обох народів; формується самоідентифікація в полікультурному середовищі, що, в свою чергу, зумовлює мобільність художньо-асоціативного мислення завдяки збагаченню особистісного поліхудожнього тезаурусу.

4. Визначено *принципи* забезпечення взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні молодших школярів, а саме: інтеркультурної спрямованості навчально-виховного процесу, опори на життєвий та художній досвід учнів, єдності громадянського та музичного виховання, застосування художньої інтеграції та *педагогічні умови* оптимізації означеного процесу: активізації національної та громадянської саморефлексії в процесі ознайомлення з мистецькими традиціями; оптимального співвідношення художніх творів українських і угорських авторів у навчальному процесі; застосування різних видів мистецтв на уроках музики; зосередження уваги на трансформації давніх мистецьких традицій у сучасному художньому матеріалі.

5. Обґрунтовано такі критерії та показники музично-естетичної вихованості учнів початкових класів: міра зацікавленості учнів музичним мистецтвом (спрямованість на музичну діяльність, наявність та характер індивідуальних музичних уподобань, частота спілкування з музикою), ступінь музично-теоретичної обізнаності (обсяг і характер музичного фонду, ґрунтовність знань засобів музичної виразності, наявність знань про можливість музики у відображенні світу), ступінь емоційно-оцінного ставлення до музичного мистецтва (яскравість емоційного відгуку на музику, здатність до диференціації музичної мови, здатність до оцінки ролі засобів музичної виразності у створенні художнього

образу), міра оволодіння музичними вміннями (ступінь розвитку музичних здібностей, міра розвитку виконавських умінь, наявність та характер творчих проявів у різних видах музичної діяльності), ступінь національно зорієнтованої художньої комунікації (здатність до національної самоідентифікації в музичному середовищі, широта поліхудожнього тезаурусу, ступінь єдності громадянського та музичного виховання). Встановлено три рівні музично-естетичної вихованості молодших школярів: високий, середній та низький. У процесі діагностичного обстеження виявлено, що більшість учнів має низький рівень музично-естетичної вихованості – 60,11%, що актуалізувало необхідність розробки та впровадження методики реалізації взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні, яке відбувається в полікультурному просторі.

6. Експериментально перевірено методику поетапної реалізації взаємодії українських і угорських мистецьких традицій на уроках музики початкових класів шкіл з угорською мовою навчання. Формувальна робота здійснювалась у чотири етапи: *адаптивний* – спрямований на усвідомлення школярами зв'язку між оточуючими явищами буття українського й угорського народів та виражальними засобами мистецтва; *розвивальний*, який мав на меті ознайомлення з традиціями обрядових та календарних свят угорського та українського народів; *поглиблювальний*, що передбачав усвідомлення особливостей художньо-образного відображення внутрішнього світу людини, ознайомлення з різновидами музичних інтонацій, з естетичними категоріями, з принципами музичної побудови, зі способами втілення художнього образу; *закріплювальний*, на якому узагальнювались знання щодо основних засобів музичної виразності, видової та жанрової специфіки мистецтва, особливостей музичної мови, використання інтонацій української та угорської музичних мов у творах професійних композиторів. Досягнення мети вищезазначених етапів уможливило застосування різноманітних методів забезпечення взаємодії українських і угорських мистецьких традицій, найважливішими з яких є: створення музичних колекцій, асоціативного пошуку, аглютинації, зіставлення фокальних об'єктів.

Експериментально доведено ефективність запропонованої методики, яка виявилась у позитивній динаміці музично-естетичної вихованості учнів експериментальних класів: зросла міра зацікавленості музичним мистецтвом, яскравість емоційного відгуку на музику та усвідомленість до її сприймання, активність мисленнєвих операцій та включення до процесу національно-художніх комунікацій, інтенсифікувалась музична рефлексія, уміння аргументувати власні естетичні оцінки та судження; розширився обсяг поліхудожнього тезаурусу. Статистично підтверджені результати дослідження свідчать, що методичне забезпечення взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні учнів дозволило в ході експерименту підвищити успішність означеного процесу.

7. Створено експериментальну програму з музики для учнів початкових класів шкіл з угорською мовою навчання та обґрунтовано її основні положення. В основу програми покладено взаємодію українських і угорських мистецьких традицій з метою сприяння духовному становленню особистості школярів на основі формування ціннісного ставлення до музичного мистецтва обох народів. Програма

побудована за тематичним принципом, музичний матеріал базується переважно на українському та угорському фольклорі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Подальшого наукового пошуку потребують: шляхи екстраполяції змісту, форм організації та методів музично-естетичного виховання в полікультурному середовищі на учнів інших вікових категорій; розробка науково-теоретичних засад методичної підготовки студентів угорських груп вищих педагогічних навчальних закладів з урахуванням національно-регіональних особливостей.

Основні положення дисертації викладено у таких публікаціях автора:

1. *Гаснюк В.В.* Деякі аспекти музично-естетичного виховання школярів в умовах полікультурного середовища / В.В. Гаснюк // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія та методика мистецької освіти. [Гуманістичні орієнтири мистецької освіти: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції]. – К.: НПУ, 2007. – Випуск 4(9). – С.116-118.

2. *Гаснюк В.В.* Збагачення поліхудожнього тезаурусу молодших школярів на уроках музики як фактор їх національної самоідентифікації / В.В. Гаснюк // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова : Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти – К.: НПУ, 2009. – Випуск 8 (13) – С. 189-193.

3. *Гаснюк В.В.* Історичні передумови розвитку музично-естетичної освіти учнів початкових класів угорських шкіл Закарпаття / В.В. Гаснюк // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. [Серія 14. Теорія та методика мистецької освіти]. – К.: НПУ, 2006. – Випуск 3 (8) – С.105-111.

4. *Гаснюк В.В.* Методика реалізації взаємодії угорських та українських мистецьких традицій в музично-естетичному вихованні молодших школярів / В.В. Гаснюк // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного університету ім. П. Тичини [ред. кол.: Побірченко Н.С. (гол. ред.) та інші] – Умань: ПП Жовтий, 2010. – Випуск 34. – С. 225-232.

5. *Гаснюк В.В.* Мистецькі традиції в музично-естетичному вихованні молодших школярів / В.В. Гаснюк // Педагогічний процес: теорія і практика – К.: Видавництво „ЕКМО”, 2008. – Випуск 2. – С.71-78.

6. *Гаснюк В.В.* Проблеми методичної підготовки студентів угорських груп спеціальності „Початкове навчання” до музичного виховання школярів / В.В. Гаснюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія „Педагогіка. Соціальна робота” Випуск 12. Матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції „Мовна освіта і мовленнєвий розвиток молодших школярів у поліетнічному середовищі”. – Ужгород, 2007. – С.13-15.

7. *Гаснюк В.В.* Роль методу релятивної сольмізації у практиці вокально-хорового навчання / В.В. Гаснюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія «Педагогіка. Соціальна робота». – Ужгород, 2005. – №8 – С.29-31.

8. *Гаснюк В.В.* Вивчення рівня музично-естетичної вихованості учнів початкових класів шкіл з угорською мовою навчання / В.В. Гаснюк // Наукові

записки Ніжинського державного університету імені М.Гоголя: серія «Психолого-педагогічні науки». – Ніжин, 2010. – № 6 – С. 80-84.

9. *Гаснюк В.В.* Використання українських та угорських мистецьких традицій на уроках музики в початковій школі / В.В. Гаснюк // Професійно-мистецька школа у системі національної освіти України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 1-3 жовтня 2008р. – Київ-Чернівці: „Зелена Буковина”, 2008. – С.357-359.

10. *Гаснюк В.В.* До питання про функціонування та розвиток угорських музично-виховних традицій / В.В. Гаснюк // Слов'янське музичне мистецтво в контексті європейської культури: збірник тез та матеріалів Другої Міжнародної науково-практичної конференції – Вінниця, 2007. – С.10-12.

11. *Гаснюк В.В.* Інтеграція мистецтва слова та музики на уроках української мови початкової школи з угорською мовою навчання / В.В. Гаснюк // Методичні рекомендації для студентів педагогічних коледжів, ВНЗ та вчителів початкових класів загальноосвітніх шкіл з угорською мовою навчання. – Ужгород, 2009. – 43 с.

12. *Гаснюк В.В.* Методичне забезпечення музичного виховання учнів початкових класів шкіл з угорською мовою навчання / В.В. Гаснюк // Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент. [Збірник наукових праць]. – К., 2007 – Випуск 2. – С.145-149. – (Всеукраїнський науковий семінар «IV педагогічні читання пам'яті О.П. Рудницької»).

13. *Гаснюк В.В.* Музика. Експериментальна програма та поурочне планування для 1-4 класів загальноосвітніх шкіл з угорською мовою навчання / В.В. Гаснюк // Експериментальна програма та поурочне планування для 1-4 класів загальноосвітніх шкіл з угорською мовою навчання. – Мукачево: «Карпатська вежа», 2011. – 180 с.

14. *Hasznyuk V.* Dalbetanítás a magyar tan nyelvű általános iskolák 1-4 osztálya számára / V. Hasznyuk // Módszertani szaktanácsadó. – Ungvár, 2007. – 75 old.

АНОТАЦІЇ

Гаснюк В. В. Методичне забезпечення взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні молодших школярів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2011.

Дисертація присвячена проблемі методичного забезпечення взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні молодших школярів. На основі аналізу наукової літератури розкрито сутність та структуру музично-естетичного виховання молодших школярів в умовах полікультурного середовища, уточнено зміст поняття «мистецькі традиції» та «взаємодія мистецьких традицій», виявлено спільні та відмінні ознаки українських і угорських мистецьких традицій, розкрито педагогічний потенціал взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у процесі музично-естетичного виховання молодших школярів.

Визначено принципи забезпечення взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні молодших школярів та педагогічні умови його оптимізації. Розроблено критерії й встановлено рівні музично-естетичної вихованості молодших школярів. Розроблено та апробовано поетапну методіку реалізації взаємодії українських і угорських мистецьких традицій у музично-естетичному вихованні учнів початкових класів. Результативність застосованої методики виявилася в позитивній динаміці рівнів музично-естетичної вихованості учнів експериментальних класів.

Створено експериментальну програму з музики для учнів початкових класів шкіл з угорською мовою навчання на основі взаємодії українських і угорських мистецьких традицій.

Ключові слова: музично-естетичне виховання, мистецькі традиції, методіка реалізації взаємодії українських і угорських мистецьких традицій.

Гаснюк В. В. Методическое обеспечение взаимодействия украинских и венгерских художественных традиций в музыкально-эстетическом воспитании младших школьников. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2011.

Диссертация посвящена проблеме методического обеспечения взаимодействия украинских и венгерских художественных традиций в музыкально-эстетическом воспитании младших школьников. На основе анализа научной литературы раскрыта сущность и структура музыкально-эстетического воспитания младших школьников в условиях поликультурной среды, уточнено содержание понятий «художественные традиции» и «взаимодействие художественных традиций», выявлены общие и отличительные признаки украинских и венгерских художественных традиций, раскрыт педагогический потенциал взаимодействия украинских и венгерских художественных традиций в процессе музыкально-эстетического воспитания младших школьников.

Выявлены принципы обеспечения взаимодействия украинских и венгерских художественных традиций в музыкально-эстетическом воспитании младших школьников, а также педагогические условия его оптимизации. Определены критерии и установлены уровни музыкально-эстетической воспитанности младших школьников. Разработана и апробирована поэтапная методика реализации взаимодействия украинских и венгерских художественных традиций в музыкально-эстетическом воспитании учащихся начальных классов. Результативность использованной методики проявилась в позитивной динамике уровней музыкально-эстетической воспитанности учеников экспериментальных классов.

Создана экспериментальная программа по музыке для учеников начальных классов школ с венгерским языком обучения на основе взаимодействия украинских и венгерских художественных традиций.

Ключевые слова: музыкально-эстетическое воспитание, художественные традиции, методика реализации взаимодействия украинских и венгерских художественных традиций.

Hasnyuk Veronika. Methodical supply of interaction of Ukrainian-Hungarian artistic traditions in musical and aesthetic upbringing of primary school pupils. – Manuscript.

Dissertation presented to obtain the scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences, speciality 13.00.02 – "Theory and Methods of Musical Teaching". – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2011.

The thesis is devoted to the problem of musical and aesthetic upbringing of secondary school pupils: a) the notion of "music-aesthetic upbringing" within the frames of multicultural surrounding has received its theoretical background as purposeful pedagogic impact on pupils aimed at their involvement into the native and national musical culture and their conversion as an entity of musical occupation on basis of "aesthetic canons"; its structure was determined which includes motivational-cognitive, emotionally-evaluative, creative-functional and regulative-communicational components; b) the essence of the notion "artistic traditions" has been defined as elements of Artistic Heritage hand on from generation to generation, preserve the meaning of an artistic sample in the folklore of the society or social group and are transformed in professional art; the pedagogic potential of interaction of Hungarian and Ukrainian artistic traditions during musical-aesthetic upbringing of pupils was revealed and considered as binary, dynamic process of causality and relation of elements of both ethnoses' Artistic Heritage that caused the appearance of new level of esthetic content and organization of musical upbringing; principles of musical and aesthetic upbringing in multicultural surrounding have been scientifically substantiated, which enables the realization of interaction of Ukrainian-Hungarian artistic traditions: intercultural orientation; based on personal and artistic experience of the pupils, unity of social and musical upbringing, application of artistic integration; pedagogical conditions, that enable the improvement of musical and aesthetic upbringing of the primary school pupils on the basis of artistic traditions' interaction have been experimentally tested through: activation of national and social self-reflection in process of familiarization with the artistic traditions; proportionateness of study of Ukrainian and Hungarian artistic works in educational process; the application of different arts at the musical classes; focusing of the attention on the transformation of old artistic traditions into modern artistic material.

The principles and pedagogic terms of music-aesthetic breeding were identified in the developed experimental musical program for the pupils of 1-4 grades of Secondary school with Hungarian language of teaching, the aim of which is the upbringing of inner world of personality on the basis of estimative attitude toward musical art of Hungarian and Ukrainian people through acquisition of music-theoretical and music-aesthetic knowledge; mastering the communicative means of intercultural cooperation – of native and national languages (musical, literary, fine arts).

Methods of work according to the experimental programme for music classes at primary school with Hungarian language of instruction have been tested, and as a result of embedded programme the content of realization of methodology of Ukrainian and Hungarian artistic traditions' interaction at musical classes at primary schools with Hungarian language of instruction has been scientifically grounded. The programme was held in accordance which the following stages: adaptive – aimed at students awareness of the relationship of surrounding phenomena of existence of the Ukrainians and the

Hungarians and expressive means of art (musical art as dominating one); developing – targeting to acquaint with traditions of ceremonial and calendar holidays of Ukrainian and Hungarian peoples; deepening – the stage that foresees the awareness of peculiarities of individual inner world figurative expression and the acquaintance with the varieties of music intonations, with aesthetic notions, with principles of musical construction, with the methods of embodiment of an artistic image; fixing – the generalization of knowledge concerning principal means of music expressiveness, aspectual and genre characteristics of art, peculiarities of native musical language, the usage of intonations of Ukrainian and Hungarian musical languages in works of professional composers.

Achievement of the aim of the above mentioned stages provided the usage of methods and means of music and aesthetic education of primary students as follows: playing, comparative, inversions, plastic intonations, creating musical collections, associative search, choice of the pictogramme-vocabulary definitions, constructive dialogue and inducement to sympathy, agglutination test, comparison of focal objects and inducement to understanding ways of artistic image embodiment.

The effectiveness of the applied methodology manifested in: the increasing of the interest to the musical arts, expanding of scope and content of musical knowledge, sensitivity of perception, activation of thinking operations, remarkable emotional response to music, participating activities in the process of national-art communications, mastering the element of the initial musical reflection (self-cognition, self-analysis), the enlargement of poly-artistic thesaurus, gaining the ability to give reasons for own aesthetic judgments and estimates, the desire to perceive, interpret and perform musical works of native and Ukrainian people.

Key words: music and aesthetic upbringing, artistic traditions, methods of realization of Ukrainian and Hungarian artistic traditions' interaction.

Підписано до друку 15.09.2011 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Наклад 100 прим. Зам. № 553
Віддруковано з оригіналів

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26

